

ששזורה כחוט השני בעולמך הרוחני. האין הדברים סותרים?
 אבל הסובייקט הזה פתאום מתגלה כריק. כנטול קידוד רלוונטי. כאוסף
 מספרים ישנים, שכבר לא פותחים אף מעול. והאינסוף מצליח לחלץ
 אותו מעצמו, פתאום גם אם המספרים הללו לא פותחים דבר, הם
 הופכים לכתב, לשפה. פתאום הסובייקט הזה נמצא בשיח לעומתי מול
 מישהו. נבוקוב כתב בדבר, זיכרון כי האמנות מאתרת "מקום מפגש
 מעודן בין הדמיון לידיעה, שאליו נתן להגיע על ידי הקטנה קיצונית
 של אובייקטים גדולים, והגדלה מקבילה של אובייקטים קטנים". ואולי
 זהו המפגש גם של האמנות להיות עם אלוהים; משהו בתפר הזה בין
 דמיון לידיעה, קוסם אותי ללא הרף.

בין אש רגילה לאש פורצת גבולותיה

אלחנן ניר: *האש הרגילה*, ריתמוס, הקיבוץ המאוחד 2011, 94 עמ'

התודעתי הראשונה לשירי תחינה
 על האינטימיות (הקיבוץ המאוחד,
 2008) מאת אלחנן ניר, היתה כרוכה
 בטרדת נפש על גבול הזעזוע. מלבד
 סגולותיהם הפואטיות, חשתי בהם מה
 שדימה ביאליק במסתו הידועה
 להליכה בלתי בטוחה על פני גלידי
 קרח: כאילו מתחת למילים מהבהבת
 התהום. כאילו המשורר הזה נושא
 בחובו חומרים נפשיים מאיימים.
 ספר חדש זה הרבה הרבה יותר אפל,
 קודר ומסוכסך מקודמו הבהיר יחסית,
 שהיו בו גם שירים שניתן לעגון בהם,
 כמו שירי 'טלית היופי'. במרחב
 השירי של האש הרגילה בולטת

תחושת הטלטלה, ההיקלעות למצבי יקצה מסוגים שונים, הקוטביות בין
 מעלה ומטה, הכמיהה לקשר ולוודאות, יחד עם אימת הבדידות הקיומית.
 נראה לי שקיימת זיקה ברורה בין ספר זה לספר עיוני-לירי שהוציא ניר
 לאור, כמעט בד בבד עם ספר השירים ושמם *אם רץ לבך* וכותרת המשנה
 שלו "רות וקודש בחיי היום יום" (ידיעות ספרים, 2011). ספר זה עוסק
 בתנועה שבין "רצוא ושוב", בין הריצה לחוויות על-מטאפיזיות לבין
 הירידה ההכרחית מטה, אל הכאן והעכשיו. אך אם בספר עיוני זה יכול
 הקורא להגיע לאיזו תחנה משיבת רוח, הרי בספר השירים תחושת הטלטלה
 דומיננטית, והמטאפיזי הוא גם ודאות וגם ערגה ותהייה.

היבט בולט אחר הוא הארוטיות, גם במובנה הרחב ביותר, וגם ביחס אל
 האשה, שהיא תמיד דמות חשובה בשיריו. אחד הפרקים בספר - 'שנה
 אחת' - מוקדש לאשתו של המשורר, ובו שירי אהבה עזי ביטוי בהם
 נשמרת בקפידה נורמת ההסתרה, יחד עם משחק פיוטי של גילוי וכיסוי;
 משחק בו הארוטיות מובעת באמצעות רמזים ותמונות סמליות.

רבים מהמשוררים הדתיים יצאו מקפלי אדרתה של חבורת "משיב הרוח".
 נראה שניר הגיח מעבר לגבולות הקבוצה, הן בהעזה הרבה וקריאת התיגר
 על חלק מן המוסכמות הערכיות, והן בפריצת אמצעי הביטוי האופייניים.
 ניר מתכתב עם מקורותיה היהודיים, עם עולמות התנ"ך, המשנה, התלמוד,
 הפיוט, הקבלה והחסידות. גם השפעות מדתות שונות ומהווי המזרח הרחוק
 מופיעות פה ושם בכתיבתו, וניכרת הזיקה לשיבת "מרכז הרב", שהיתה
 בית הגידול שלו לפני שהפליג למחוזות אחרים וחדשים.
 ספרו זה של ניר בולט בייחודו על רקע חוסר הייחודיות הסגנונית של כל

ידועה עמדתו של בארת' על מות המחבר בעידן המודרני שבו
 קיים רק קורא. האסוציאציות השיריות חייבות להיות משותפות
 לכותב ולקורא כדי שהשיר יובן משני צדי המתרס, ושיריך, כידוע,
 פונים בניסוחיהם ובצורת התבטאותם אל הממד הרליגיוזי. כיום,
 להבדיל מ'עידן עגנון', מעטים כותבים בצורה זאת משום שהדבר
 חוסם את יצירתם בפני ציבורים שלמים. מדוע אם כן בחרת בדרך
 זו?

אני כותב את ההווייה הפנימית בה אני חי, ובאמת לא עסוק בדין
 וחשבון אם זה יתקבל. ואני שמח שהדברים מגיעים לציבורים רבים
 ושונים. אני שמח שהאמרה של פרוסט כי האינטימי הוא האובייקטיבי
 ביותר, מוכיחה את עצמה בצורה לא רעה, וזהו גם יתרון משמעותי
 להווייה הפוסט-מודרניסטית שכולנו טבולים בה עד צוואר.

מוטיב הגאולה מתוך החיים שב ועולה בין השירים, ובמיוחד
 בחלק "גאולה שאינה שלמה". בין אם גאולה זו באה לידי ביטוי
 דרך הגוף ("אבל השאלה שבאמת רצינו לשאול/ וגמגמנו כל כך
 איך/ וגמגמנו לחיות אל הגוף/ הגוף/ שעזבנו") או דרך ההינתקות
 מן המציאות ("ומתחנן בככי חרוך לאהבה/ אהבה, אהבה, בואי/
 שרק מתחת למים אני יכול לשמוע") נדמה כי לא כל כך מדובר
 בגאולה או אפילו בגאולה חלקית אלא בטרגדיה של ממש, באין
 אפשרות קיום: בני הזוג הצעירים שלא מוצאים גשר ביניהם,
 ובנם הוא החוט האחרון; בני הישיבה הצעירים המרוסקים תחת
 רגשותיהם, וכן הלאה. אם כן, גאולה או אובדן?

הגאולה היא בעיני ההכרה בהווה ובכוחות הגדולים הנושבים בו. לא
 היתפסות לעבר ולא סגידה לחלומות העתיד. קבלת ההווה היא מורכבת,
 כי אי-אפשר "לשחק" איתו, כשם שניתן לעשות ללא הרף עם העבר
 ועתיד. אבל נוחים כאבי ההווה מהאסקפזיום של מה שהיה או יהיה.

ניתן לומר, כמעט ללא ספק, כי שיריך החדשים עוסקים בעיקר
 בעיבוד אמנותי של חוויות 'אמיתיות', ולא בכדי מוזכרים באופן
 מפורש שמות של מקומות (ירושלים), אירועים (שבת נחמו)
 אנשים (דוד הלכני) ועוד. וכשקוראים את השירים המזעזעים
 בעוצמתם בחלק 'אוושת ההיכרות' - שהוא ללא ספק החלק
 החשוב והמרכזי שבספר מן הבחינה הפואטית - אין מנוס
 מלהבחין כי אותם תיאורים של הליכה בתוך החלל הריק כמו
 בדוגמה של "אני הולך ברחוב ואין אלוהים עמדי", או כשאתה
 מתאר את הילד שרוצה לעלות ולהגיע בתמימותו עד לב השמים
 בעודו למעשה מנודנד על ידי אביו הממשי או הרוחני ("והילד
 הזה מבקש עכשיו שאנדנד אותו יותר/ חזק בנדנדה, / לא ככה, /
 יותר חזק, / הנה אני כבר מגיע לשמים. נכון, אבא") שאובים
 ממש מחייך המציאותיים ולא דווקא מאלו הפואטיים. מדוע
 אם כן שירים אלו נותרים פתוחים, לא פתורים, דו משמעיים?

כי אכן המציאות - הממשית ולא רק הפואטית - אינה פתירה. לעולם
 יש בה קול המבקש מענה ולעולם הוא אינו זוכה לו. ואתה עומד
 וממתין, ואולי יגיע. ואחכה לו בכל יום שיבוא והוא לא יבוא. ואם הוא
 יבוא, לאן תיקח ותוביל את החיכוך?! ולכן הוא לא יבוא. "זה סוד
 גאות ושפל, זה סוד תורת הגעזעים", כתב כבר אבות ישורון.

ללא מענה מ'הרשות העליונה' - מצב שהופך לדרך של שגרה
 בשיריך - החיים כולם כבר כמעט שלא מעוצבים מכוח איזה
 גורם אלוהי כי אם דווקא מכוחו של מניע אחר, נפשי, סובייקטיבי
 לחלוטין. ועם זאת, ישנה איזו דבקות בישות עליונה בלתי מוסכרת

זה סיפור אהבתם של

מאשה וקובי

קובי רוצה להיות טפת הצבע
 בה נטבל מכחולו של ציר המשטרה,
 רגע לפני שהוא משחזר קלסטרון רוצח
 שמעולם לא נמצא.
 מאשה דקה כריס,
 חמקמקה כהרף עין,
 מרוחה פלק המתקלף
 על צפרן סוהרת, שמבלבלת
 בין מפתח הפלא למפתח הלב.
 האהבה, אומר לי קובי, היא נורת חשמל שרופה,
 מברגת על תקרת המסדרון בדרך לצינוק.
 נורת חשמל שרופה, חושבת מאשה, היא
 עין שנעקרה מפני פנתר שקובי ציר
 ביד של מהמר.

זה סיפור אהבתם של מאשה וקובי

ב, בכניסה להופעה

נ"ב: חודש אחרי. לילה. רחוב הגדוד העברי. תל-אביב, בכניסה להופעה ב"צימר"

אני מראה את השיר לקובי. קובי למאשה. היא צוחקת כשהוא מספר על מלאכים המטאטאים מרצפת השמים שבכי כוכבים. איך קוראים לזה? היא שואלת, והוא עונה: שלג.

נ"ב: חודש אחרי. לילה. רחוב הגדוד העברי, תל-אביב, בכניסה להופעה ב"צימר"

אני מראה את השיר לקובי. קובי למאשה. היא צוחקת כשהוא מספר על מלאכים המטאטאים מרצפת השמים שבכי כוכבים. איך קוראים לזה? היא שואלת, והוא עונה: שלג.

איור: רוני סומק

ושם מזדקר שיר הרמטי שכותבת שורות אלה לא הצליחה להבין. אך ככלל, השירים פורצים את גבולות הקודים הפנימיים, ועשויים ברובם להיות מובנים גם למי שאין לו קשר לעולם המסורת. לשירים נספחה מעשייה גרוטסקית מעניינת פרי עטו של ניר, מעשייה רבת משמעות שמתמזגת אף היא באווירת הסחרור. ולסיום ציטוט משיר רב עומק המדגים את אופיו של הספר: "וכל רגע נפילה וכריעה/ שדה לעת ערב, נשאבים אל היער/ אל הריח הטוב להתפלל בין עשבים/ אבל מתפללים בין הקירות/ באש הרגילה/ מעלה תחנונונו/ לעת הטירוף הרגיל" (מתוך 'כי תבוא אלי בשני יצריך', עמ' 31).

רבקה שאול כץ-צבי

כך הרבה שירים (טובים) הנכתבים ומתפרסמים. לאלחנן ניר סגנון מובחן שאי-אפשר לטעות בו, המתאפיין בדמיון פראי, עירוב של שפה גבוהה ועגה יומיומית, ורבדים מדורי דורות - יחד עם צורות לשוניות מקוריות ומבנים מעניינים. סגנון שיש הרבה מה לחקור בו, והיריעה קצרה. הספר אינו אחיד ברמתו, והייתי מוכנה לוותר על אחדים מהשירים, אבל עשרות השירים המצוינים מעניקים חוויה מטלטלת. אין ספק ששירתו של ניר קרובה לקוטב הדייוניסי יותר מאשר לאפוליני. האותנטיות האישית מתבטאת בסערות רגשיות, רוחניות ויצריות. אכן, חלק מהשירים פונה לקהל יעד המכיר את הקודים של עולם תורני. ביטויים כמו "רוחין ונפשין" בשיר מעולה הנושא שם זה יובנו רק למי שמכיר את זמירות השבת. פה